

PAR FINANSĒJUMA NORMALIZĒŠANU VESELĪBAS APRŪPEI

LATVIJAS DARBA DEVĒJU KONFEDERĀCIJA

SOCIĀLAIS DIALOGS

Pēteris Leiškalns

Rīgā, 2016.gada 28.novembrī

Situācijas raksturojums

Šobrīd sarunas daļēji ir orientētas uz sistēmas sakārtošanu pirms līdzekļu iepludināšanas.

Sistēma, protams, ir jāsakārto. Ļoti iespējams, ka tajā ir “melnie caurumi”. Pieļauju, ka tajos “pazūd” līdz 5% no finansējuma.

Tomēr ir skaidrs, ka ar 3% no IKP sistēmu uzturēt nevaram. Tāpat ir skaidrs, ka daļa no “melnajiem caurumiem” ir tāpēc, ka krīzes laikā tarifi tika noteikti zem izmaksām.

Skaidrs ir tas, ka pat gadījumā, ja aizdrīvējam visus “melnos caurumus”, sistēmā naudas ir par maz. Un nav runa par 5%, bet par nepieciešamību piesaistīt ievērojami lielāku līdzekļu apjomu – vismaz 50% no esošā veselības finansējuma.

Situācijas raksturojums - 2

Pēc ļoti aptuvenām aplēsēm veselības aprūpes sistēmai caur riska izkliedi (budžets, apdrošināšana) papildus nepieciešami aptuveni 500 – 600 milj. euro gadā.

Minimālais nepieciešamais papildinājums - **aptuveni 350 milj. euro.**

No tiem akūti (jau uz 2017.gadu) – aptuveni 150 - 200 milj. euro.

Vēl viena alternatīva – normalizēt tarifus, noteikt pamatgrozu un pilno grozu, noteikt grupas, kurām no valsts resursiem pienākas pilns pakalpojumu grozs, savukārt pārējiem nodrošināt pamatgrozu un, ja iespējams, valsts līdzfinansējumu par pārējo pilnā groza daļu, ja ne – tad to pilnībā nodrošina maksas pakalpojumu ietvaros.

Šī alternatīva šeit plašāk nav vērtēta.

VISPĀRĒJĀ BUDŽETA PIEAUGUMS UZ IKP PIEAUGUMA UN ĒNU EKONOMIKAS MAZINĀŠANĀS RĒĶINA

Izejas dati – Šeit un turpmāk apskatītajos medeļos ir pieņemts, ka nākamo divu gadu periodā papildus ir nepieciešami vismaz 350 milj. euro. Pēc tam pieaugums tiek nodrošināts vispārējā budžeta pieauguma ietvaros.

Visiem risinājumiem ir kopīga iezīme – veselības sistēmas finansēšanas krīzes mazināšana.

Atsevišķi katrā pozīcijā “priekšrocības” tas netiks atzīmēts.

Priekšrocības	Trūkumi
<ul style="list-style-type: none"> • Nav jāpieņem nepopulāri lēmumi attiecībā uz papildus nodokļu slogu. • Vienīgā nepieciešamā rīcība – izcīnīt no budžeta pieauguma veselībai nepieciešamo daļu.	<ul style="list-style-type: none"> • Īsā termiņā maz ticams, ka šīs pozīcijas var mainīties straujāk, nekā ieplānots. • Savukārt abu šo pozīciju reālajam pieaugumam pretī vismaz diviem nākamajiem gadiem jau ir ierēķināti kopbudžeta ieņēmumi un izdevumi. • Gadījumā, ja šo pozīciju reālais pieaugums apsteigs budžetā ieplānoto, lielākā daļa no pieauguma būs “iezīmētajos” nodokļos – VSAOI un IIN. • Uz papildus naudu “rindā” gaida arī citu nozaru jaunās politikas iniciatīvas.

Galvenie oponenti – to nozaru ministrijas, kuru jaunās politikas iniciatīvas tiktu atbīdītas uz nezināmu nākotni.

APDROŠINĀŠANA – NODALOT VESELĪBAI DAĻU NO VSAOI

Izejas dati – Tiek minēta iespēja “nošķirt” 2 – 4 procentpunktus. Viena procentpunkta vērtība – aptuveni 70 milj. euro.

Minimālais nepieciešamais apjoms - 5 procentpunkti.

Cerības, galvenokārt, ir saistītas ar to, ka šobrīd veidojas speciālā budžeta uzkrājums un ar VSAOI minimālā līmeņa ieviešanu.

Priekšrocības

- Nav jāpieņem nepopulāri lēmumi attiecībā uz papildus nodokļu slogu.
- Vienīgā nepieciešamā rīcība – izcīnīt no budžeta pieauguma veselībai nepieciešamo daļu.

Trūkumi

- Cerības uz speciālā budžeta uzkrājuma pārdali ir ļoti apšaubāmas, jo nepienes “jaunu naudu”.
- Uzkrājums šajā pozīcijā ir tikai tādēļ, ka politisku iemeslu dēļ pensiju piemaksu finansēšana tika pārcelta uz pamatbudžetu;
- Uzkrājums ir tikai virtuāls un vismaz nākamajiem diviem gadiem budžeta rāmī pretī jau ir ierēķināti izdevumi (nosacīti var pieņemt, ka daļa no šiem līdzekļiem tiek aizdoti pamatbudžetam, lai no tā varētu veikt pensiju piemaksu finansēšanu).
- Cerības uz VSAOI minimālā līmeņa ieviešanu ir tuvāk pie “jaunas naudas” pienesuma, tomēr jāērēķinās, ka pretī šiem ieņēmumiem ir sagaidāms arī izdevumu pieaugums.

Galvenie oponenti – Labklājības ministrija. Iespējams, ka arī pensionāru organizācijām saistībā ar uzkrājumu ir savi plāni.

APDROŠINĀŠANA – NODALOT VESELĪBAI DAĻU NO IIN

Izejas dati – Viena procentpunkta vērtība – aptuveni 60 milj. euro.
Minimālais nepieciešamais apjoms - 6 procentpunkti.

Priekšrocības	Trūkumi
<ul style="list-style-type: none"> • Nav jāpieņem nepopulāri lēmumi attiecībā uz papildus nodokļu slogu. • Vienīgā nepieciešamā rīcība – izcīnīt no budžeta pieauguma veselībai nepieciešamo daļu.	<ul style="list-style-type: none"> • Iespējas esošās likmes ietvaros ir ļoti minimālas, jo: • valstij piekrītošā daļa pēc patreizējā sadalījuma ir 20% (aptuveni 280 milj.). Šai naudai budžeta rāmī vismaz nākamajiem diviem gadiem pretī jau ir ierēķināti izdevumi. • Ja arī izdodas visus šos 280 milj. euro atņemt citām nozarēm un piesaistīt veselībai, tad līdz minimālajam nepieciešamajam līmenim pietrūkst vēl ~70 milj., kas daļēji iesniegtos pašvaldībām piekrītošajā daļā. Nav nekādu indikāciju, ka pašvaldības būtu gatavas no daļas finansējuma atteikties.

Galvenie oponenti – pašvaldības un to nozaru ministrijas, kurām šī mērķa izstenošanas dēļ tiktu samazināts sagaidāmais finansējums

PATĒRIŅA (AKCĪZES) NODOKĻU PIEAUGUMS

Izejas dati – AN kopējais pienesums ~ 770 miljoni euro.

Būtiskākā pozīcija – AN degvielai.

Nodokļu likmju pieaugums, nesaistot pakalpojuma saņemšanu ar konkrētu nodokļu nomaksu

Priekšrocības

Trūkumi

- Lai iegūtu nepieciešamo papildus līdzekļu apjomu, likmes jāpalielina būtiski (vidēji par 45%) , kas var paaugstināt atsevišķu pozīciju kontrabandas līmeni.
- Degvielas akcīzes būtisks pieaugums var izraisīt transporta pakalpojumu sadārdzinājumu un sekundāri ietekmēt preču / pakalpojumu cenas.

Galvenie oponenti – patērētāji, akcīzes preču apritē iesaistītie uzņēmēji.

PATĒRIŅA NODOKĻA (PVN) PIEAUGUMS

Izejas dati – Kopējais piensums ~ 2 miljardi euro.
Viena procentpunkta vērtība – aptuveni 85 milj. euro.
Lai iegūtu nepieciešamo papildus līdzekļu apjomu, likme jāpalielina par 3 – 4 procentpunktiem, vienlaikus samazinot atviegloto režīmu skaitu vai atvieglojuma lielumu.

Priekšrocības	Trūkumi
Neizraisa Latvijas uzņēmumu konkurences samazināšanos vietējā tirgū. Var būt netieša ietekme uz konkurēspēju starpvalstu tirgū.	<ul style="list-style-type: none"> • Pieaugums palielinātu izdevumus visiem patērētājiem. Relatīvi vairāk - sociāli mazaizsargātām grupām ar zemiem fiksētiem ienākumiem (zemu pensiju un sociālo pabalstu saņēmēji), kuriem nav iespējas elastīgi palielināt ienākumus. • Patēriņa samazinājums vietējā tirgū. • Pieaugums var paaugstināt PVN izkrāpšanas motivāciju.

Galvenie oponenti – patērētāji, sociāli mazaizsargāto grupu NVO un preču apritē iesaistītie uzņēmēji.

VSAOI LIKMES PIEAUGUMS, IETVEROT TAJĀ VESELĪBAS POZĪCIJU

Izejas dati – Kopējais pienesums ~ 2 miljardi euro.

Viena procentpunkta vērtība – aptuveni 70 milj. euro.

Lai iegūtu nepieciešamo papildus līdzekļu apjomu, likme jāpalielina par 5 procentpunktiem. Vienlaikus jāievieš modelis, kā sistēmai var pievienoties personas, kuras negūst ar VSAOI apliekamus ienākumus.

Priekšrocības	Trūkumi
Sasaiste ar VSAOI ir pamatotāka, nekā ar citiem nodokļu maksājumiem.	<ul style="list-style-type: none"> • Palielina darbaspēka izmaksas, jo īpaši vidēja un augsta atalgojuma sektoros. • Samazina Latvijas uzņēmumu konkurētspēju vietējā un starpvalstu tirgū. • Ir pretēji vērsts virzībai uz augstākas efektivitātes un augstākas pievienotās vērtības ekonomiku. • Pieaug ēnu ekonomikas priekšrocības. • Ienākumiem proporcionāls maksājums īsti neatbilst veselības aprūpes pieejamības binārajai dabai. • Diskutabls var būt jautājums par maksājuma apmēra noteikšana personām, kuras negūst ar VSAOI apliekamus ienākumus.

Galvenie oponenti – darba devēju organizācijas, Labklājības ministrija.

FIKSĒTA MAKSĀJUMA IEVIEŠANA PAR KATRU PERSONU, KAS GŪST AR VSAOI APLIEKAMUS IENĀKUMUS

Izejas dati: Lai iegūtu nepieciešamo papildus līdzekļu minimālo apjomu, maksājumam par vienu nodarbināto vajadzētu būt ~ 390 euro gadā vai ~32 euro mēnesī (350 milj.euro /0,9 milj. nodarbināto).

Priekšrocības	Trūkumi
<ul style="list-style-type: none"> • Atbilst veselības aprūpes pieejamības binārajai dabai; • Maksājums ir vienāds par visām personām. • Labvēlīgāks pret augsta atalgojuma maksātājiem (saņēmējiem). • Nebremzē virzību uz augstākas efektivitātes un augstākas pievienotās vērtības ekonomiku. • Mazina ēnu ekonomikas priekšrocības.	<ul style="list-style-type: none"> • Palielina darbaspēka izmaksas, jo īpaši zema atalgojuma sektoros. • Samazina darba ienākumus, relatīvi lielāks samazinājums ir zema atalgojuma sektoros.

Galvenie oponenti – ārvalstu konsultanti (kas parasti aicina samazināt darba nodokļu slogu strādājošajiem ar algu 67% no vidējās un bez apgādādībā esošām personām, nemaz neiedziļinoties apstākļi, ka šī grupa ne tuvu nav pakļauta nabadzības un nevienlīdzības riskam), kreisi noskaņotas organizācijas, arodbiedrības.

Paradokss: Personas ar zemiem ienākumiem (šī termina sociālajā izpratnē) patiesībā ir visvairāk ieinteresētas veselības aprūpes finansējuma sistēmas sakārtošanā.

FIKSĒTA MAKSĀJUMA IEVIEŠANA PAR KATRU PERSONU, KAS GŪST AR IIN APLIEKAMUS IENĀKUMUS

Izejas dati:

Lai iegūtu nepieciešamo papildus līdzekļu minimālo apjomu, maksājumam par vienu nodarbināto vajadzētu būt ~ 390 euro gadā vai ~32 euro mēnesī (350 milj.euro /1 milj. nodarbināto).

Priekšrocības

Trūkumi

Mazina ēnu ekonomikas priekšrocības.

- Sasaiste ar IIN ir mazāk pamatota nekā sasaiste ar VSAOI, jo - no vienas puses ir plašāks maksātāju loks (pensionāri, kuru pensijas pārsniedz īpašo neapliekamo minimumu, dividenžu saņēmēji u.c., no otras puses daļa strādājošo nemaksā IIN (ja ienākumi nepārsniedz atvieglojumu kopsummu).
- Palielina darbaspēka izmaksas, jo īpaši zema atalgojuma sektoros.
- Samazina darba ienākumus, relatīvi lielāks samazinājums ir zema atalgojuma sektoros.

Galvenie oponenti – darba devēji nelielas efektivitātes un zema (legālā) atalgojuma sektoros, personas ar zemu atalgojumu (nejaukt ar ienākumiem), kreisi noskaņotas organizācijas, arodbiedrības.

Ja no pienākuma maksāt netiek atbrīvoti (maz ticams variants) pensionāri, kuru pensijas pārsniedz īpašo neapliekamo minimumu, arī pensionāru organizācijas.

FIKSĒTS MAKSĀJUMS NO KATRA ESOŠĀ / POTENCIĀLĀ SISTĒMAS LIETOTĀJA (OBLIGĀTĀ VESELĪBAS APDROŠINĀŠANA)

Izejas dati:

- Veselības aprūpes finansēšanas sistēma, kuras ietvaros pamatpakalpojumi (neatliekamā palīdzība, primārā veselības aprūpe un atsevišķi specifiskie pakalpojumi) tiek finansēti no valsts budžeta, bet pārējais grozs tiek finansēts no personificētiem, fiksētiem veselības obligātās apdrošināšanas maksājumiem, kurus nodrošina:
  - darba ņēmēji (tehniski - darba devēji, veicot darba nodokļu maksājumus);
  - valsts - par attaisnotajiem nemaksātājiem (valsts apdrošināmās personas, tostarp, pensionāri, invalīdi, bērni, valsts sociāli apdrošināmās personas u.c.).
  - citas personas, par kurām iemaksas neveic valsts, pašas veicot ikmēneša vai ceturkšņa maksājumu.
  - Ātrais risinājums nākamajam gadam – noteikt, ka neapliekamais minimums ir uzskatāms par personas iemaksu veselības aprūpei. Pārējie nodarbinātie veic NM kapacitātei (17 euro) atbilstošu iemaksu.
  - Lai neciestu zema atalgojuma sektors, reizē ar sistēmas ieviešanu par 30 euro ir jāpaaugstina minimālā alga.

FIKSĒTS MAKSĀJUMS NO KATRA SISTĒMAS LIETOTĀJA

Fiksētā veselības apdrošināšanas iemaksa tiek noteikta šādā apmērā:

$$\text{OVM} = (\text{VB} - \text{NPB} - \text{PAB}) : \text{PSSk}$$

Kur:

OVM - fiksētā veselības apdrošināšanas iemaksa;

VB - veselības budžeta izdevumi;

NPB - neatliekamās palīdzības budžets;

PAB - primārās veselības aprūpes budžets;

PSSk – prognozējamais obligāti apdrošināmo veselības aprūpes pakalpojumu saņēmēju skaits.

Priekšrocības

Skaidrs un saprotams modelis;
Mazina ēnu ekonomikas priekšrocības.

Trūkumi

Samazina darba ienākumus, relatīvi lielāks samazinājums ir zema atalgojuma sektoros.

Galvenie oponenti – ārvalstu konsultanti, – darba devēji nelielas efektivitātes un zema (legālā) atalgojuma sektoros, kreisi noskaņotas organizācijas, arodbiedrības, iespējams arī Finanšu ministrija.

Informācija par faktiskajām veselības aprūpes izmaksām uz vienu iedzīvotāju 2011.gadā

	Skaitis	Faktiskās vidējās izmaksas (euro)			Koef. pret vidējo
		Kopā	uz vienu iedzīvotāju gadā	uz vienu iedzīvotāju mēnesī	
Neatliekamā medicīniskā palīdzība (visiem)	2 247 154	319 939 213	142	12	
Pārējā medicīniskā palīdzība, t.sk.:	2 247 154	254 058 584	113	9	1
Iedzīvotājiem, kuriem ir jāmaksā algas nodoklis	1 043 352	46 110 314	44	4	0,39
Iedzīvotājiem, kuri iekļaujas kādā no atbrīvotajām kategorijām, t.sk.,	1 203 802	207 948 270	173	14	1,53
bērni (līdz 18 gadiem)	375 223	22 877 368	61	5	0,54
iedzīvotāji pensijas vecumā (no 62 gadiem)	464 569	168 983 698	364	30	3,22
iedzīvotāji, kas iekļaujas pārējās atbrīvotajās kategorijās	364 010	16 087 204	44	4	0,39

Dati no Konceptijas par veselības aprūpes sistēmas finansēšanas modeli, nav koriģēts iedzīvotāju skaits.